

Toespraak door Doete Regts op 28 augustus 2025

Alfred Jülich werd geboren in 1905 in Euskirchen. Deze plaats ligt 30 kilometer ten zuiden van Keulen. Hij was de zoon van Bernhard Jülich en Karolina Schieren. Vader Bernhard overleed toen Alfred 23 jaar oud was. Alfred werd veekoopman. Meerdere Joodse families in en rond Euskirchen waren actief als slagers en veekoopmannen.

In Mülheim, tegen Keulen aan, leefde de slagersfamilie Schubach. Vader Hermann Schubach en moeder Netta Meyer kregen zes kinderen, waarvan er twee jong overleden. De oudste was dochter Alwine, geboren in 1908. Zij groeide op met haar drie jongere broers die allemaal slager werden. Ook moeder Netta werkte, samen met haar zus Mathilda, mee in de slagerij. Hun woonhuis stond naast de winkel.

Vader Hermann, die ook veehandelaar was, stond altijd vroeg op om naar omliggende plaatsen te reizen.

Waarschijnlijk heeft Alfred Jülich via zijn beroep als veekoopman de familie Schubach en hun oudste dochter Alwine leren kennen.

In 1933 trouwden Alfred en Alwine, zij waren toen 28 en 25 jaar oud.

In 1934 werd hun zoon Heinz geboren in Keulen. Het gezin woonde in de geboorteplaats van Alfred, in Euskirchen.

Tot 1933 leefden Joden en niet-Joden in Euskirchen grotendeels naast en met elkaar. Er was integratie. Met de opkomst van de NSDAP veranderde dit en na 1933 sloeg dit om in uitsluiting en vervolging.

De drie broers van Alwine vertrokken naar Amerika. Broer Ernst al meteen in 1933. De jongste broer Kurt volgde in 1937 en tot slot broer Walter.

Volgens een stigmatiserende Duitse wet werd in 1938 bepaald dat Joden voortaan een 'Joodse' voornaam moesten dragen. Dat wil zeggen: een naam die voldeed aan de nazistische stereotypering. Vrouwen werden verplicht Sara als tweede naam aan te nemen, voor mannen was het Israel. Alfred, Alwine en Heinz kregen om die reden een tweede voornaam, die zij behielden in Nederland. Uiteraard hebben wij deze namen weggelaten op de struikelstenen.

Ook Alfred, Alwine en Heinz hadden plannen gemaakt om naar Amerika te gaan. Ze waren in Rotterdam toen Duitsland Nederland binnenviel en de stad werd gebombardeerd. Hun bagage stond al aan boord van het schip de Statendam III. Door een vuurgevecht brak er brand uit aan boord. Blussen was onmogelijk en de

Statendam brandde geheel uit. Het gezin zat gevangen in Nederland. Op hun archiefkaarten is hun Duitse nationaliteit doorgestreept en stonden zij als stateloos geregistreerd.

Zij vonden onderdak bij de familie Oppenheimer die in Overschie woonden. De familie Oppenheimer was al in 1933 vanuit Duisland naar Nederland gekomen en hadden de eerste jaren in Rotterdam gewoond. Zij spraken inmiddels Nederland en wisten de weg. Ook Hanchen Maier kwam bij de familie Oppenheimer wonen op de Kleiweg in Overschie.

Ik kan mij voorstellen Alfred Jülich en Arthur Oppenheimer een aantal dingen gemeen hadden. Alle twee waren zij veehandelaren en hadden zij hun vaderland verlaten.

De twee families, samen met Hanchen Meier verhuisden in september 1940 naar het toenmalige Veldhuizen en gingen wonen op de Meerndijk 110. Na een half jaar verhuisde de familie Jülich naar dit huis, het huidige nummer 74. We kunnen zien dat de buitenkant nog helemaal is zoals het was toen de familie Jülich hier woonde. Waarom de families verhuisden naar Veldhuizen is onbekend. Er was hier geen Joodse gemeenschap, wel leegstand. In en rond Rotterdam veranderde er veel door het bombardement. Mogelijk was dat de reden dat ze in Overschie moesten vertrekken.

Toen de familie Jülich aankwam in Veldhuizen was hun zoon Heinz 6 jaar oud.

Collega-onderzoeker Victor Frederik doet onderzoek naar de Joodse school in Ondiep. Hij schreef het volgende:

Omdat Heinz zes is mag hij naar de lagere school. Hij gaat naar de eerste klas van de openbare lagere school in Veldhuizen. Tegenwoordig zou dat groep drie van de basisschool zijn. Ongetwijfeld leert hij dan de beginselen van het lezen en schrijven met het bekende leesplankje: aap, noot, mies, wim, zus, jet...

In de zomervakantie van 1941 heeft Heinz bijna een heel schooljaar op de openbare school gezeten. Dan geven de Duitsers begin augustus van de zomervakantie het bevel dat vanaf 1 september 1941 joodse kinderen niet meer naar hun eigen school mogen. Er moeten in de grote steden speciale Joodse school gesticht worden waar de joodse kinderen dan les krijgen van joodse leerkrachten.

Heinz mag dus, omdat hij joods is, na de zomer niet naar de tweede klas van zijn lagere school in Veldhuizen. Hij zit noodgedwongen thuis.

In Utrecht doet wethouder Waslander vreselijk zijn best om in Utrecht een Joodse school op te richten. Half oktober 1941 is het zover. De Joodse school zit in een paar lege lokalen van de school Ondiep 63.

Natuurlijk zijn er in Veldhuizen te weinig joodse kinderen om een eigen joodse school op te richten. Daarom schrijft de burgemeester van Veldhuizen half november een brief aan de burgemeester van Utrecht met de vraag van de vader van Heinz Jülich of zijn zoon geplaatst kan worden op de Joodse school in Utrecht. Wethouder Waslander geeft per ommegaande antwoord: Heinz mag naar de Utrechtse Joodse school.

In januari 1942 is er een lijst gemaakt van alle 193 leerlingen van de Joodse school. Daarop staat de naam en het adres van Heinz. Hij is dan zeven jaar oud. Hoe komt een kind van zeven jaar oud dagelijks van Veldhuizen naar Ondiep. Dat is een reis op de fiets van bijna een half uur. Hebben zijn ouders hem dagelijks heen en weer gebracht? Kon hij het zelfstandig op de fiets doen? Of is hij wel ingeschreven, heeft hij misschien een periode heen en weer gereisd, maar is hij uiteindelijk niet meer gegaan. Er zijn meerdere gevallen bekend van joodse kinderen die ver buiten de stad Utrecht wonen, die wel ingeschreven hebben gestaan, maar eigenlijk nooit de school bezocht hebben.

In de archieven is verder (nog) niets te vinden over de aanwezigheid of juist de afwezigheid van Heinz op de Joodse school. Het enige dat we weten is dat op de paar klassenfoto's die in mei/ juni 1942 gemaakt zijn van de kinderen van de Joodse school Heinz niet te vinden is.

Dit laat zien hoe het de Joden steeds moeilijker werd gemaakt met steeds meer anti-Joodse maatregelen. Vanaf 3 mei 1942 moesten Joden, vanaf 6 jaar, de gele ster zichtbaar dragen, dus ook Heinz.

Op de registratiekaarten van de gezinsleden staat de afkorting V.O.W. wat betekend Vertrokken Onbekend Waarheen. Dit duidt in de oorlogsjaren meestal op onderduik.

We vermoeden dat zij samen met de familie Oppenheimer ondergedoken hebben gezeten, maar weten dit niet zeker.

Alwine en haar zoon Heinz zijn op 28 september 1942 vanuit Westerbork gedeporteerd naar Auschwitz. Zij zijn meteen na aankomst vergast in Birkenau.

Anderhalve maand later, op 10 november 1942 werd Alfred Jülich gedeporteerd vanuit Westerbork. Hij zat op hetzelfde transport als Arthur Oppenheimer en zijn zoon Hans Jozeph. Ook hun trein ging richting Auschwitz, maar stopte bij het treinstation

Cosel. Hier werden 180 mannen van de trein gehaald, waaronder Alfred, Arthur en Hans Joseph. Zij waren geselecteerd om als slaven te werken in de industrie rond Auschwitz. De omstandigheden waarin zij moesten werken en leven waren erbarmelijk. Er was sprake van vernietiging door arbeid.

Van Alfred weten we dat hij in een aantal Coselkampen heeft gezeten: Annaberg, Sakrou en Blechhammer. Dit laatste kamp werd een subkamp van Auschwitz. Als de drie mannen bij elkaar zijn gebleven dan is het waarschijnlijk dat Arthur en Hans Joseph om het leven zijn gebracht in Blechhammer.

Tegen het eind van de oorlog, toen de Russen richting Auschwitz trokken belande Alfred Jülich in een dodenmars in Gross-Rosen. Vervolgens in Buchenwald. Hij werd uiteindelijk bevrijd in een subkamp van Natzweiler in Frankrijk door het Franse leger. Hij was inmiddels erg ziek.

Alfred keerde terug naar zijn geboorteplaats Euskirchen en werd opgevangen door Christine, een niet-Joodse vriendin van zijn vrouw. Deze Tina verpleegde hem terug naar gezondheid. Alfred kwam erachter dat niet alleen zijn vrouw en zoon waren vermoord, ook zijn moeder in Treblinka en zijn schoonouders op een onbekende plek.

Zijn drie zwagers, de broers van zijn vrouw Alwine, overleefden de oorlog. De jongste, Kurt, diende in de Air Force en vloog drie missies vanuit Engeland over zijn vaderland Duitsland. Zijn vliegtuig werd uit de lucht geschoten en hij werd krijgsgevangene gemaakt. Kurt werd door de Engelsen bevrijd en keerde terug naar Amerika. De drie broers runden een slagerij, genaamd The Schubach Brothers.

Alfred Jülich hertrouwde met Tina, de vrouw die hem verpleegd had. Samen kregen zij een kind. De familie liet mij weten dat Alfred na de oorlog een teruggetrokken leven heeft geleid en alleen nog maar contact zocht met lotgenoten.

De familie heeft toestemming gegeven voor de plaatsing van de stenen en stuurde mij drie foto's die bij de stenen staan. Deze foto's zullen na vandaag geschonken worden aan het Joods Museum in Amsterdam.

Moge hun herinnering een zegen zijn voor ons.